

ראשונה] עולה לה למנין שנה, אף בתחילתה, בתחילת קצבת השנים, מקל וחומר?!

שהרי תחילת המנין קלה יותר מסופו, כפי שלמדנו בענין נדה.⁽²⁷⁰⁾

אלא, בהכרח, שלדעת רבי מאיר, הסובר שיום אחד בשנה חשוב שנה בסוף השנים, הרי אף בתחילתן יום אחד בשנה חשוב שנה.

ומעתה, בהכרח, שהברייתא לעיל [שאמרה הנוטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה] היא שלא כדעת רבי מאיר.

ותמהינן: **ואלא מאי?** כדעת מי כן תעמיד את הברייתא?

אם לדעת **רבי אלעזר** [הסובר ששלשים יום בשנה חשובים שנה]?

ואפילו אם האשה ראתה דם ביום הראשון של תחילת ראייתה סמוך לשקיעה, הרי מיד כשהגיעה השקיעה עלה לה אותו היום למנין שבעת הימים שהיא צריכה למנות לימי נדותה, ואינה צריכה למנות מכאן ואילך אלא רק עוד ששה ימים נוספים, כדי שתוכל לטבול ולהטהר.

ומה נדה, שאין תחלת היום השביעי עולה לה **בסופה**, אלא היא חייבת להמתין כל היום, ולטבול רק בערב שאחריו.

אף על פי כן, סוף היום הראשון עולה לה בתחילתה, לגבי זה שאם ראתה דם סמוך לשקיעת החמה, עולה לה אותו היום למנין שבעת ימים, ואינה צריכה למנות מכאן ואילך אלא ששה ימים נוספים.

שנה, שיום אחד עולה לה בסופה, לגבי מנין השנים המכשירות את הפר להקרבה.

ב-י וכי אינו דין שנאמר **שיום אחד** [בסוף שנה

ורשאית לטבול מדאורייתא ביום. אבל חכמים אסרו לטבול עד הערב, שמא תראה דם במשך היום, ונמצאה טמאה למפרע. [נדה עג א].

וכיום, אשה הרואה דם, בין בימי הנדות ובין בימי הזיבות, ואפילו טיפה בלבד, סופרת שבעה ימים נקיים, כדי שלא יבואו לכלל טעות [נדה סו א].

270. הקשו תוספות: אמנם בימי נדות מקצת היום הראשון ככלו, ומקצת היום האחרון אינו ככלו, אבל הרי בענין זיבות הוא להיפך: היום הראשון צריכה האשה לספרו בטהרה מתחילתו. ואילו ביום האחרון היא רשאית מדאורייתא לטבול בתחילת היום! [ראה הערה הקודמת

שפעה דם כל אותם הימים, פוסקת בטהרה [בנקיות] ביום השביעי לפני בין השמשות, וטובלת בערב.

ומיום השמיני ואילך במשך 11 יום, הם "ימי זיבה", שאם ראתה באותם הימים יום אחד, פוסקת בטהרה בו ביום, וטובלת למחרת, ו"משמרת" את היום ההוא שלמחרת בדיני טומאה, שאם תראה בו הרי היא טמאה למפרע. וכן אם ראתה יומיים, משמרת את היום השלישי. אך אם ראתה שלשה ימים רצופים, הרי היא זבה גדולה, וסופרת שבעה ימים שלימים נקיים בטהרה.

שבעת הימים הנקיים צריכים להיות בשלימות בנקיות, משקיעת החמה ואילך. אבל ביום האחרון, אינה צריכה לספור אלא את תחילתו,

ואם נטע והבריך והרכיב בתוך אותם שלשים יום — יעקור! (271)

רבי יהודה אומר: כל הרכבה שאינה קולטת בשלשה ימים — שוב אינה קולטת אפילו בשלשים יום.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: זמן הקליטה הוא שתי שבתות [ארבעה עשר יום].

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: לדברי התנא האומר שהנטיעה נקלטת בשלשים יום — הנוטע לפני השביעית צריך שיקדים שלשים יום לקליטה, ועוד שלשים יום לתוספת שביעית. (272)

ולדברי האומר שהנטיעה נקלטת בשלשה ימים, הרי הנוטע בערב שביעית צריך שיקדים ויטע שלשה ושלשים יום לפני השביעית.

הרי לדעת רבי אלעזר צריך שלשים יום לקליטת הזרע בקרקע, ועוד שלשים יום אחרים בעי [צריך] כדי להחשיבם לשנה. שהרי כל זמן שהזרע לא נקלט בקרקע הרי הוא כמונח בבית. [ואין מתחילים למנות את השנה הראשונה אלא לאחר שהזרע נקלט].

הילכך הנוטע פחות משישים יום לפני ראש השנה, לא עלתה לו שנה לדעת רבי אלעזר. ואין אפשר להעמיד את הברייתא דלעיל כדבריו?

דתנן [שביעית ב ו] שאין הנטיעה נקלטת בקרקע בפחות משלשים יום:

אין נוטעין נטיעות, ואין מבריכין, אין מכופפים את הענף מן העץ לתוך הארץ [על מנת שיגדל עץ חדש], ואין מרכיבין אילן על גבי גזע של אילן אחר, בערב שביעית — פחות משלשים יום לפני ראש השנה, היות שזמן קליטת הנטיעה הוא שלשים יום.

ועיין בדברי תוספות].

ותירצו: לענין נקיים יש טעם בדבר: מפני שיום שהאשה ראתה דם בתחילתו אינו יכול להקרא יום נקי, מפני שהיא כבר ראתה דם. אבל ביום האחרון, תחילת היום נחשב יום נקי, כל זמן שהיא לא ראתה בהמשך היום.

271. כתב המנחת חינוך: אף על פי שמותר לעשות בערב שבת מלאכה שתיגמר בשבת, בכל זאת בערב שביעית אסור לנטוע נטיעה שתיקלט בשביעית, מפני שבשבת האיסור הוא על האדם שלא יעשה מלאכה. אבל בשביעית יש שני איסורים:

[א] "שך לא תזרע" — שלשון זה מדברת על האדם עצמו שאסור לו לזרוע בשביעית. [ב] מצות "ושבתה הארץ" — כלומר, מצוה על

האדם שארצו תשבות ממלאכה בשביעית.

לפיכך, הזרוע בערב שביעית, ונקלט בשביעית, אין עליו איסור של "שך לא תזרע" שהרי זריעתו לא היתה בשביעית, אבל עובר על עשה של שבתת הארץ מפני שקליטת הארץ היתה בשביעית. וקליטת הארץ הרי היא כזריעה. ואינו לוקה כי אין בזה איסור לאו, אלא ביטול מצות עשה. [מצוה רצח אות טו ומצוה קיב אות ב].

272. כך פירש רש"י. מפני שלדעתו אסור שהזרע יקלט בקרקע בזמן תוספת שביעית. אבל, דעת רבנו תם שאין דין תוספת שביעית אלא לחרישה, ולא לענין נטיעה. ופירש את הגמרא כך: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: לדברי האומר ל' יום לענין קליטה

ידי רבי מאיר, הסובר שיום אחד בשנה חשוב שנה.

וכי קאמר, ומה שאמר רבי מאיר [בברייתא] שצריך שיקדים לנטוע שלשים יום לפני ראש השנה, זהו משום שלדעת רבי מאיר צריך שלשים יום לקליטה. (273)

ומקשינן: מאחר שאמרנו שלדעת רבי מאיר אין הנטיעה נקלטת אלא לאחר שלשים יום. אי הכי, אם כן, מדוע שנינו בברייתא שהנוטע שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה?

הרי ל"א בעי! צריך שיקדים שלשים ואחד יום לפני ראש השנה; 30 יום לקליטה, ועוד יום אחד כדי שיחשב לשנה ראשונה של ערלה [שיום אחד בשנה חשוב שנה]!

ומתרצינן: קא סבר רבי מאיר, יום שלשים עולה [נחשב] לכאן ולכאן, גם לסוף ימי הקליטה, וגם לענין שיום אחד בשנה חשוב שנה.

והגמרא מפרשת את טעמיהם של רבי מאיר ורבי אלעזר [שנחלקו כמה ימים בשנה חשובים שנה]:

ולדברי האומר שהנטיעה נקלטת בשתי שבתות, הרי הנוטע לפני שביעית צריך שיקדים שתי שבתות ועוד שלשים יום.

ולפי זה, אם נאמר שהברייתא דלעיל [שהנוטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה] סוברת כדעת רבי אלעזר ששלשים יום בשנה חשובים שנה, אם כן, אפילו אם נטע יותר משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה, שהרי צריך להקדים עוד שלשים יום לקליטה, [לדעת תנא קמא שבמשנה בשביעית הנזכרת].

ואי נמי, וגם אם נאמר שרבי אלעזר כרבי יהודה פבירא ליה שהנטיעה נקלטת בשלושה ימים, [ולא בשלשים יום], עדיין קשה: שהרי שלשה ימים לקליטה ועוד שלשים יום בעי! ומדוע שנינו בברייתא שהנוטע שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה?

ובהכרח, שאי אפשר להעמיד את הברייתא דלעיל [שהנוטע פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה] כדעת רבי אלעזר.

אלא לעולם, בהכרח שהברייתא נשנית על

השביעית כשנה הראשונה לענין ערלה, יטעו הרואים ויאמרו שנטעוה בשנת השביעית עצמה. וכן היא דעת הריטב"א. וראה לעיל הערה 257. [ועיין פני יהושע, טורי אבן וערוך לגר ביישוב שיטת רש"י].

273. וצריך שהנטיעה תיקלט בערב שביעית ואותו יום בלבד הוא תוספת שביעית. רש"י. וזהו כשיטתו דלעיל בהערה הקודמת שתוספת שביעית אסורה בנטיעה. אבל לדעת

בשביעית, צריך לענין ערלה שלשים ושלשים. כי לענין ערלה אם הנטיעה נקלטה שלשים יום לפני ראש השנה מונין לה שנה. [אבל לענין שביעית אם נוטע לפני שלשים יום הרי זה מותר. מפני שקליטת הנטיעה היתה לפני השנה השביעית].

ודעת הרמב"ם שאף לענין שביעית מונים שלשים ושלשים. משום שהרואה יאמר שנטעו את האילן באיסור בשביעית. והסבירו המפרשים את דברי הרמב"ם שמאחר שמונים את שנת

ואיך, רבי אלעזר [הסובר שיום אחד בשנה אינו חשוב שנה] דוחה את ראייתו של רבי מאיר, ועונה לו:

אמנם אי כתיב "בשש מאות ואחת שנה" אכן היתה מכאן ראייה כדקאמרת, שיום אחד בשנה חשוב שנה.

אבל השתא, עכשיו דכתיב "באחת ושש מאות שנה", יש לפרש ש"שנה" — אשש מאות קאי. והיינו, שהמילה "שנה" מתייחסת רק לשש מאות [שנכתב בסמוך לה] ולא על האחת.

אמר רבי יוחנן: ושניהן [רבי מאיר ורבי אלעזר], מקרא אחד דרשו:

נאמר [בראשית ח] בענין המבול: "ויהי באחת ושש מאות שנה [לחיי נח] בראשון [בחדש הראשון] באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ".⁽²⁷⁴⁾

ורבי יוחנן מפרש את דעתו של רבי מאיר:

רבי מאיר סבר: מדאכתי, ממה שעדיין רק יום אחד הוא דעייל נכנס בשנה האחת ושש מאות, וקא קרי, וקורא לה הכתוב "שנה"⁽²⁷⁵⁾ — שמע מינה שיום אחד בשנה חשוב שנה.

שמאחר שהמבול התחיל לרדת בי"ז חשוון, אם כן המים חרבו באחד בסיון. [רש"י בראשית ח ג. ועיין שפתי חכמים שם].

ונאמר [שם פסוק ה]: "בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים". והיינו באב שהוא עשירי לירידת הגשמים. [כך מבואר בסדר עולם. והעתיקו רש"י על התורה שם].

ומאחד באב עד אחד בתשרי נבלעו המים. ועל זה נאמר "ויהי באחת ושש מאות שנה לחיי נח בראשון באחד לחדש חרבו המים". ולדעת רבי יהושע הסובר שבאייר ירד המבול — בניסן חרבו המים.

נמצא שלדברי הכל לא נכנסה השנה האחת ושש מאות אלא ביום אחד בלבד. והכתוב קורא לה שנה, שנאמר "ויהי באחת ושש מאות שנה". רש"י.

לצורך הבנת כוונתו של רש"י ראה להלן הערה 277 ועיין תוספות ורשב"א, וריטב"א.

275. [אולי הכוונה, שנאמר: "ויהי באחת ושש מאות שנה". ולא נאמר — ויהי בשנת אחת ושש מאות].

רבנו תם כאן מדובר לענין ערלה בלבד. אבל לענין שביעית — אין דין תוספת שביעית באיסור נטיעה.

274. המבול התחיל לרדת "בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש" [בראשית ז].

להלן יא ב נחלקו תנאים מתי נברא העולם: דעת רבי אליעזר שהעולם נברא בתשרי, ומונים מתשרי את שנות העולם. ורבי אליעזר פירש שהחדש השני [שבו החל המבול לרדת] הוא חשוון.

ודעת רבי יהושע שהעולם נברא בניסן. וממנו מונים את שנות הדורות נמצא שהחדש השני [שבו החל המבול לרדת] הוא חדש אייר.

ונאמר [בראשית ח]: "ויהי באחת ושש מאות שנה לחיי נח בראשון באחד לחדש חרבו המים".

לדעת רבי אליעזר הסובר שבתשרי התחיל המבול, אין לפרש שהחדש הראשון האמור כאן הוא ניסן שבו מונים ישראל. [והשנים נמנות מתשרי], שהרי 40 יום ירד המבול, ומאה וחמישים יום גברו המים. סך הכל 190 יום, שהם ששה חדשים ושלושה עשר יום, נמצא

ומאי "אחת"? – אתחלתא דאחת!

כלומר, לאחר שש מאות שנה, בתחילת השנה האחת.

ועתה רבי יוחנן מפרש את דעתו של רבי אלעזר:

ורבי אלעזר, הסובר ששלשים יום בשנה חשובים שנה – מאי טעמיה?

משום דכתיב בפסוק הזה: "בראשון [בחדש הראשון] באחד לחדש".⁽²⁷⁶⁾

מדאכתי, ממה שעדיין רק יום אחד הוא דעייל [שנכנס] בחדש, וקא קרי ליה הכתוב "חדש" – שמע מינה שיום אחד בחדש חשוב חדש.

ומזה דיום אחד בחדש חשוב חדש – אנו

לומדים שאף שלשים יום בשנה חשובין שנה.

והיינו, כשם שמצינו יום אחד נחשב "חדש" – למנווייו, שיחידת זמן של יום, שעל פיה מוגדר ונמנה החודש, שהרי החודש הוא סך המנין של שלשים יום ונכמו שנאמר [במדבר יא] "עד חדש ימים", נחשבת יחידת הזמן כמו החודש כולו.

ומכאן שאף בענין שנה, אחד למנווייה חשוב שנה. והשנה הרי נמנית על ידי מנין החדשים שנאמר [שמות יב]: "לחדשי השנה".

ומכאן למד רבי אלעזר ששלשים יום [חדש] בשנה חשובים שנה.

[מכלל דתרווייהו, רבי מאיר ורבי אלעזר, סבירא להו בניסן נברא העולם].⁽²⁷⁷⁾

276. כנראה הראיה ממה שנאמר "בראשון

באחד לחדש". ולא נאמר "בראשון באחד". והיה מובן מאליו שהכוונה באחד לחדש, שכך מצאנו במקרא במקום אחר. רש"ש [עיין שם].

277. כלומר, לדעת רבי אלעזר שהעולם נברא בתשרי, הרי אפשר לומר שהחדש הראשון האמור כאן הוא בניסן, כמנין החדשים שנאמר [שמות יב]: "החדש הזה לכם ראש חדשים". והשנים מתחילות בתשרי, נמצא שכבר עברה חצי שנה. ואם כן איך רבי מאיר ורבי אלעזר למדו מהפסוק הנ"ל שרק יום אחד נכנס בשנה?

רש"י מחק גירסא זו. מפני שלדעתו אף לרבי אלעזר הסובר שבתשרי נברא העולם. לא נכנס לשנת האחת ושש מאות אלא יום אחד בלבד. וודאי החדש הראשון המוזכר כאן הוא תשרי. כפי שרש"י הוכיח לעיל והבאנו את דבריו לעיל

ללמוד מכאן שיום אחד בשנה חשוב שנה]. ויש לבאר את דברי רש"י על פי מה שכתב הריטב"א [בד"ה אמר רבי יוחנן ושניהם] שחסרון המים היה אמה לארבעה ימים כמו שהוכיח רש"י על התורה [בראשית ח ד] ומאחר שהמים התחילו לחסור בחדש העשירי שבשנה הראשונה, לא יתכן שנמשכה ירידתם כל כך הרבה זמן וקצת משמע כן ברש"י כאן. [הריטב"א עצמו מתייחס לשאלה אחרת. ואומר שלא יתכן שהמים חסרו במשך למעלה משנה. עיין שם. אבל כאן הוא מסכים עם דברי

תניא: (278) רבי אליעזר אומר:

רבי יהושע אומר:

א. בתשרי נברא (279) העולם. (280)

א. בניסן נברא העולם. (281)

ב. בתשרי נולדו אבות — אברהם ויעקב.

ב. בניסן נולדו האבות, אברהם ויעקב.

ג. בתשרי מתו אבות — אברהם ויעקב.

ג. בניסן מתו האבות, אברהם ויעקב.

ד. בפסח נולד יצחק.

ד. בפסח נולד יצחק.

ה. בראש השנה נפקדה שרה לטובה לפני הקדוש ברוך הוא, ונגזר עליה הריון. וכן נפקדו רחל וזנה.

ה. בראש השנה נפקדה שרה לטובה ונגזר עליה הריון. וכן נפקדו בו רחל וזנה.

ו. בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים.

ו. בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים.

ז. בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים. יא-א

ז. בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים.

ח. בניסן נגאלו ממצרים, ובתשרי עתידין ליגאל לעתיד לבוא.

ח. בניסן נגאלו ממצרים, ובניסן עתידין ליגאל לעתיד לבוא.

נכנס אלא יום אחד בשנה. [ראה להלן הערה 302].

התוספות, והיינו מפני שלדעתו יתכן שהמים חסרו קצת יותר מחצי שנה, אך אפשר ליישב את רש"י על פי דבריו].

והמהרש"א כתב, שיוצא לנו מהדברים שבברייתא שלכך נקבע ראש השנה באחד בתשרי, מפני שבו נברא האדם [כמבואר להלן הערה 279 ובאותו היום הוא נידון על מה שאכל מעץ הדעת, ושב בתשובה, וה' מחל לו. ועיין שם עוד].

עוד כתב הריטב"א שם, שמשפט דור המבול היה י"ב חודש כמבואר במדרשות. וגם לפי זה יש ליישב את דברי רש"י. [וכאן הריטב"א עצמו מסכים עם דברי תוספות ודבריו צריכים עיון]. וכפירוש הזה נראה מדברי רש"י עצמו להלן יא ב ד"ה ואזדו. ויותר מזה בדברי רש"י יב א ד"ה אף למבול.

279. הכוונה היא לבריאת האדם שהיתה ביום השישי, ובו ביום הוא קידש את החדש תשרי. כמבואר בתוספות לעיל ח א. ולפי זה יום ראשון לבריאת העולם היה כ"ה אלול.

278. לדעת התוספות [בהערה הקודמת] שגורסים לעיל "מכלל דתרווייהו סבירא להו בניסן נברא העולם", הגמרא כאן מביאה את מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע כדי לבאר את דבריה הנ"ל.

280. להלן הגמרא מביאה מקור לכל הדברים שנאמרו בברייתא.

אך לדעת רש"י שלא גורס כן, צריך לומר שהגמרא מוכיחה שאף לדעת רבי אליעזר לא

281. היינו בריאת אדם הראשון. [ראה לעיל הערה 279].